

วัฒนธรรมและมารยาท ในการขับร้องเพลงไทย

วชิราภรณ์ วรรณดี*

การขับร้องเพลงไทยเป็นศิลปะแห่งภูมิปัญญาของคนไทยที่สร้างสรรค์และสืบทอดมาจนปัจจุบัน ศิลปะของการขับร้องเพลงไทยนี้มีความไพเราะงดงาม ผ่านกระบวนการแก้ไข ขัดเกลา ปรับปรุง และปรับเปลี่ยน ตลอดจนเป็นระยะเวลานานในอดีต จนเป็นแบบแผนที่ยอมรับเป็นวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

วัฒนธรรมในการขับร้องเพลงไทยมีลักษณะเด่น อยู่สองลักษณะคือวิธีการขับร้องและมารยาทในการขับร้อง วิธีการขับร้องทำให้เราได้ยินและได้ฟังเสียงเพลงไทยที่มีคุณภาพ มีการเปล่งเสียงร้องที่ถูกวิธี มีการเอื้อนที่เป็นเอกลักษณ์ของการขับร้อง และมีความละเอียดประณีตในวิธีร้องให้ถ้อยคำชัดเจน ไพเราะ ได้อารมณ์ ได้จังหวะ และหายใจถูกต้อง ผู้ขับร้องมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร มีสีหน้าน้ำเสียงแสดงอารมณ์อย่างไร มีกิริยาท่าทางอย่างไร และมีภาษาท่าทางอะไรที่สื่อให้รู้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทย

วิธีการขับร้องลักษณะแรก que แสดงถึงวัฒนธรรม การขับร้องเพลงไทยคือการเอื้อน เสียงที่ใช้ในการเอื้อนมี หลายอย่างเช่น เออ เฮอ อือ ฮือ เอง เย เออะ เอิง เป็นต้น การใช้เสียงเอื้อนเหล่านี้จะต้องใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม ฟัง ไม่ขัดหู ผู้ขับร้องต้องรู้และมีวิธีเอื้อนแต่ละเสียงว่าตอนใด ควรใช้เสียงอะไร หนัก เบา ล้น ขาว แคไหน แบ่งสัดส่วน ของการเอื้อนแต่ละคำให้มีความสั้น-ยาว และความหนัก-เบา สอดคล้องกับบทร้อง ความหมาย และอารมณ์ของเพลง การเอื้อนจึงจะมีความไพเราะงดงาม

ลักษณะของวิธีการขับร้องเพลงไทยอีกลักษณะ หนึ่ง คือการเปล่งเสียง ผู้ขับร้องจะต้องรู้ว่าคุณภาพเสียง

ของตนเป็นอย่างไร เสียงเล็ก แหลม สูง หรือเสียงต่ำ ต้องรู้จักใช้เสียงให้พอดีกับคุณภาพเสียงของตน เปล่งเสียง ให้เต็มที่ ไม่ใช่เปล่งเสียงแบบเบา ๆ ไม่เต็มกำลัง แต่ ต้องควบคุมให้หนัก-เบา ปั่นเสียงให้กลมกล่อม ค่อย ๆ ผ่อน ที่ใดควรใช้เสียงแท้ ที่ใดควรใช้เสียงอาลัย รู้จักหลบเสียง ในที่เหมาะสม และต้องเปล่งเสียงบทร้องคำร้องทุกคำ และทุกพยางค์ให้ชัดเจนตามเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทย ไม่ฉีกคำหรือพยางค์ที่จะทำให้ความหมายผิดไปจากที่ผู้แต่ง ตั้งใจ

ความละเอียดประณีตในวิธีร้องให้ไพเราะเป็น ลักษณะของการขับร้องเพลงไทยที่สำคัญประการสุดท้าย ความละเอียดในการขับร้องเป็นการสังเกตจดจำและเข้าใจ อารมณ์เพลง สามารถถ่ายทอดอารมณ์ออกเป็นเสียงเอื้อน เสียงคำร้อง ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนของเสียงที่เปล่งออกมา ส่วนความประณีตเป็นการระมัดระวังในการขับร้องให้ถูกต้องตามทำนอง จังหวะ และสอดคล้องกับอารมณ์และ ความหมาย สามารถทำให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความไพเราะและ งดงามของเสียงขับร้องที่สื่อออกมา ไม่ใช่เป็นการขับร้อง แบบเล่าเรื่อง ผู้ขับร้องต้องรู้จักสร้างอารมณ์ต่าง ๆ เช่น เศร้า หวาน ตัดพ้อต่อว่า ดีใจ เสียใจ เป็นต้น รวมทั้งต้อง ประณีตในการหายใจ ช้อนรอยต่อการหายใจให้สนิทจน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

คนฟังไม่รู้สีก การหายใจไม่ถูกต้องขณะขับร้องจะทำให้การขับร้องไม่นุ่มนวล ไม่ไพเราะ ความละเอียดประณีตจึงเป็นลักษณะของการขับร้องเพลงไทยที่เสริมให้วิธีการขับร้องได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

มารยาทของผู้ขับร้องเป็นอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมไทยในการขับร้อง กิริยาท่าทางเป็นลักษณะเด่นของการขับร้องเพลงไทย ประการแรกได้แก่ การนั่งพับเพียบกับพื้น เกือบเท้าให้มีคชิต เป็นกิริยาที่เรียบร้อยสำหรับมารยาทของการขับร้องอย่างไทยแท้ ประการที่สองเป็นการกราบหรือการไหว้ ก่อนและหลังการขับร้อง แสดงถึงความอ่อนน้อม ความเคารพต่อบุคคลตามสถานภาพ หรือ ฐานันดรศักดิ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยแท้ อีกเช่นกัน ประการต่อมาการสำรวมกิริยาท่าทางในขณะที่ขับร้อง ผู้ขับร้องเพลงไทยจะไม่อ้าปากกว้าง ไม่หวั่นระเห ไม่อ้อมแอ้มแต่จะเปล่งเสียงผ่านริมฝีปากที่เข้มออกเล็กน้อย พอให้เสียงเปล่งออกมาได้เต็มเสียง ขณะขับร้องจะไม่มี

การหวั่นระเหหรืออ้อมแอ้มอย่างเด็ดขาด แต่จะอ้อมในสีหน้าหรืออ้อมยิ้ม นิด ๆ หรือแสดงสีหน้าเรียบเฉย หากเป็นเพลงอารมณ์เศร้าเสียใจ ส่วนใหญ่ในหน้าของผู้ขับร้องจะเรียบเฉย ซึ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมในการอยู่ในกรอบที่ต้องเรียบร้อย อารมณ์และความหมายของเพลงจะสื่อออกมาทางเสียงขับร้อง ไม่ใช่สื่อออกมาที่ใบหน้าและท่าทาง

ประการสุดท้ายของมารยาทในการขับร้องเพลงไทยได้แก่ การขับร้องถูกต้องกับกาลเทศะ ผู้ขับร้องจะต้องรู้ว่าขับร้องในโอกาสใด เวลาใด และสถานที่เป็นอย่างไร ซึ่งผู้ขับร้องจะต้องศึกษามาล่วงหน้าว่าเพลงที่จะขับร้องเหมาะสมกับโอกาสและเวลาหรือไม่ เช่น เพลงที่มีเนื้อหาขบขันปรีดา การขับร้องก็จะต้องมีลีลาชื่นชมยินดีไปด้วย หากเป็นเพลงเศร้าก็ต้องมีลีลาและน้ำเสียงโศกเศร้าไปด้วย ทั้งนี้จะต้องให้เหมาะสมกับสถานที่ที่ไปขับร้องด้วย

วัฒนธรรมและมารยาทในการขับร้อง จึงมีความสัมพันธ์กัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ผู้ขับร้องเพลงไทยจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและมารยาทในการขับร้องตลอดระยะเวลาของการขับร้องตลอดไป

